

UPPSALA
UNIVERSITET

Kulturarvet som förfaller

Gården Tacketorp i Linköping

Figur 1 Vybild över Tacketorp

Uppsala universitet
Campus Gotland
2023

Uppsats/Examensuppsats i kulturvård

Författare: Olivia Dahlgren
Handledare: Joakim Andersson

UPPSALA UNIVERSITET

Institutionen för Konstvetenskap
Kulturvård

Department of Art History
Integrated Conservation

SE-621 67 Visby

Telefon Phone
018-471 82 00
+46 18 471 82 00
www.campusgotland.uu.se

Författare (Förnamn Efternamn)	Olivia Dahlgren		
Titel och und- dertitel (på svenska)	Kulturarvet som förfaller Gården Tacketorp i Linköping		
<i>Title and subti- tle (In English)</i>	The decaying cultural heritage The farm Tacketorp in Linköping		
Handledare <i>Tutor</i> (Förnamn Efternamn)	Joakim Andersson		
Projektarbete i kulturvård (Högskoleexamen) 120hp <i>Thesis in Integrated Conservation (University Certificate) 120ECTS</i>			
Examensarbete i kulturvård (kandidatexamen) 180hp <i>Thesis in Integrated Conservation (BA) 180ECTS</i>			
Examensarbete i kulturvård (magister) 60hp			
Examensarbete i kulturvård på avancerad nivå (master) 120hp			
Hösttermin <i>Fall term</i>		Vårtermin 2023 <i>Spring term 2023</i>	

n med att undersöka en gård med medeltida anor strax utanför Linköping. Dokumentat-
ia olika studier i litteratur och mindre arkivhandlingar, en fotodokumentation samt en
en enklare planskiss har genomförts. I undersökningen har både interiören samt exteriö-
att kunna bestämma de olika tidslager som finns kvar. Gården fylldes med liv och rörelse
alet och var ett hem för många olika familjer ändå fram till slutet av 1980-talet. Idag står
förfaller lite för var dag som går, bortsett från förfallet har gården blivit kraftigt vandali-
ns kvar av gården är ett skal och fragment från den gångna tiden. De tidslager som finns
gårdssbyggnadens uppförande, alltså på 1600-talet och det äldsta lagret som upptäcktes

UPPSALA UNIVERSITET

Abstract *(in English)*

The project begins with investigating a farm with medieval origins just outside Linköping. The documentation that has been done via various studies in literature and smaller archive documents, a photo documentation and an ocular inspection with a simpler floor plan has been carried out. In the investigation, both the interior and the exterior have been examined in order to be able to determine the different time layers that remain. The farm was filled with life and movement during the late 17th century and was home to many different families until the end of the 1980s. Today the farm stands abandoned and decays a little with each passing day, aside from the decay, the farm has been heavily vandalized and what remains of the farm is a shell and fragments from the past. The time layers that remain today date from when the manor building was built, i.e. in the 17th century and the oldest layer that was discovered is from the 1970s.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning.....	1
Introduktion.....	1
Problembeskrivning.....	1
Syfte och frågeställningar.....	2
Avgränsning.....	3
Tidigare forskning.....	5
Metoder och moment.....	5
Metod.....	5
Tillvägagångsätt av fältarbete.....	6
Kort historik om bygden.....	6
Undersökning.....	8
Olika tidslager.....	12
Taket.....	12
Fönster.....	13
Stengrund.....	13
Schablonmålningarna.....	14
Tapeterna.....	15
Reveterade innerväggar	17
Öppna spisar och skorstenen.....	18
Resultat.....	21
Diskussion.....	21
Sammanfattning.....	23
Förslag till vidare forskning.....	23
Referenslista.....	24

Inledning

Introduktion

Att bevara och ta hand om dem byggnader som finns idag är en självklarhet för vissa och inte lika självklart för andra. I dagsläget finns det många riktiga eldsjälar som arbetar hårt och genuint med att bevara vårt kulturarv. Många av dessa är bland annat hembygdsföreningar, som både förvaltar föremål samt byggnader, ibland även med väldigt knappa medel. När det kommer till föremål och byggnader blir många väldigt nyfikna på när föremålen gjordes eller när byggnaderna uppfördes, eller bara vad som har hänt på vägen fram till dagens datum med föremålet eller byggnaden. Ibland kan typen av denna dokumentation vara väldigt kortfattad. I detta projektarbete kommer du att få följa med till gården Tacketorp med medeltidsanor som ligger strax utanför Linköpings stadskärna.

Problembeskrivning

Vår landsbygd lever inte längre, inte på samma sätt som den gjorde förr åtminstone. Den urbanisering som sker här i Sverige går fortare här än i något annat land, men Sveriges myndigheter är ej oroade över detta. Man kan se en tydlig trend framförallt när det kommer till den yngre generationen. Det man ser är då främst att de ungdomar som bor på landsbygden flyttar, när de har åldern inne, in till staden där framförallt jobben finns. I och med detta blir det tyvärr så att jordbruk får stängas ner och därmed överges gårdar samt hus.¹ Enligt prognoser från SCB kommer de som bor på glesbygden fortsättningsvis flytta in till de större städerna. Dessvärre ser man inga tecken på att det skulle kunna komma någon slags förändring på detta. Självklart finns de som bor kvar i sin hembygd för all framtid men detta scenario är inte alls lika vanligt. Det är i sin tur ibland svårt att stanna kvar i sin hembygd när allt stängs ner så som kollektivtrafik, skolor, närliggande affärer och jobben inte finns i närheten. Vad gör man då? Allt kan om möjligt ändå inte befinna sig i en stadskärna, alla vill inte bo i de större städerna. Att flytta från landsbygden och in i storstäderna var vanligt under 1800-talet, med andra ord, urbaniseringen. En del flyttade till innerstaden för att sedan komma tillbaka till landsbygden medan vissa aldrig mer kom tillbaka. Jordbruket var inte längre lika viktigt utan man såg sin chans för en bättre tillvaro i städerna. Under 1960-talet förnekas den traditionella bondenäringen, med detta menas att det traditionella inte längre var bra nog. Det var den så kallade stordriften som gällde nu och inget slit och svett i det tysta. Några slagord under denna tid var bland annat "konsumera mer!" och "slit och släng", begrepp som kulturarv, region och tradition betydde inte så mycket och fick därmed en negativ laddning.² Detta kan man fortfarande se en spegling utav i dagens 2023. Överlag är övergivna byggnader en utmaning framförallt ute på landsbygden, dessa hus påverkar attraktion i en nedåtgående spiral av att vilja bo vid dessa. Det finns

¹ <http://unginnovationsyd.se/unga-flyttar-till-storstader/> (Hämtad 2023-03-05)

² <https://popularhistoria.se/vardagsliv/arbetsliv/jordbrukare-i-industrisamhället> (Hämtad 2023-03-05)

dock alltid någon som äger dessa hus, men att de kanske bor långt bort och aldrig åker dit eller att det köpts upp i en hopslagning av andra jordbruk för att sedan möta ett öde av förfall, det kan finnas många anledningar till att ett hus är övergivet. Vissa hus är till synes mer övergivna än andra och det är oftast dessa som senare utsätts för vandalism. Vandalism i detta fall betyder förstörelse och klotter, dessa hus ligger oftast mer centralt i större städer. I vårt avlånga land finns det många övergivna hus, eller ödehus. Hur många det finns är inte helt faställt. Det finns idag många som vill göra något åt detta problem och framförallt bostadsbristen som råder. Vi har Robert Danielsson, även kallad ödehusexperten, som är väldigt drivande i detta. I och med sitt projekt Landsbyggsdröm där han, Jennifer Erlandsson och Theresia Sandahl hittar och förhoppningsvis senare förmedlar ödehus till nya ägare så att dem i sin tur kommer till användning igen. Detta har olika kommuner hoppat på och har senare inventerat deras obebodda hus för att se om det är möjligtvis kan innebära nya möjligheter för huset eller ej. Robert har även en Facebook grupp med över 33 tusen aktiva medlemmar som har köpt ett ödehus eller som letar efter sitt nya drömhjem. Så med andra ord, det finns människor som aktivt arbetar för att ödehusen ska minska i antal. Göran Gudmundsson skriver i "Stora boken om byggnadsvård" att de hus som är totalt förstörda är oftast de som är tacksammast att arbeta med. Med detta menar han att allt går att åtgärda samt att allting kan bara bli bättre, speciellt om man får sätta sin egna prägel på sitt hus. Man kan även se alla detaljer i ett gammalt hus som en egen reflektion, tankarna och fantasin kan skena iväg bara genom att notera en ny spik eller ett gammalt tapetmönster. Gudmundsson menar på att vissa skulle betrakta dessa totalförstörda hus som "game over" och att många skulle inte ens påbörja ett sådant projekt men förespråkar att det är just dessa hus som är tacksammast, man kan se denna förvandling från en ruin till ett hem.³

Syfte och frågeställningar

Syftet med detta projekt är att utföra en dokumentation av byggnaden medan det fortfarande är möjligt och finns kvar samt sammanställa nuvarande skick. Baserat på denna dokumentering finns en möjlighet till att man förhoppningsvis utför varsam byggnadsvård på byggnaden. Det kommer att göras en översiktlig byggnadsdokumentation samt fotodokumentation. Avgränsningen sträcker sig inom byggnadsdokumentation samt bebyggelsehistoria och förhåller sig inom byggnadens byggår till vad som faktiskt återstår idag. De frågeställningar som kommer att besvaras under arbetets gång är följande.

- Vilka tidslager kan man urskilja idag?
- I vilket skick är byggnaden idag?

Facktermer

I syftet benämns begreppet byggnadsvård som i detta fall syftar på en kombination av renovering samt restaurering. Författaren har med hjälp utav boken "Stora boken om

³ Gudmundsson, Göran. (2010). Stora boken om byggnadsvård, sid. 10

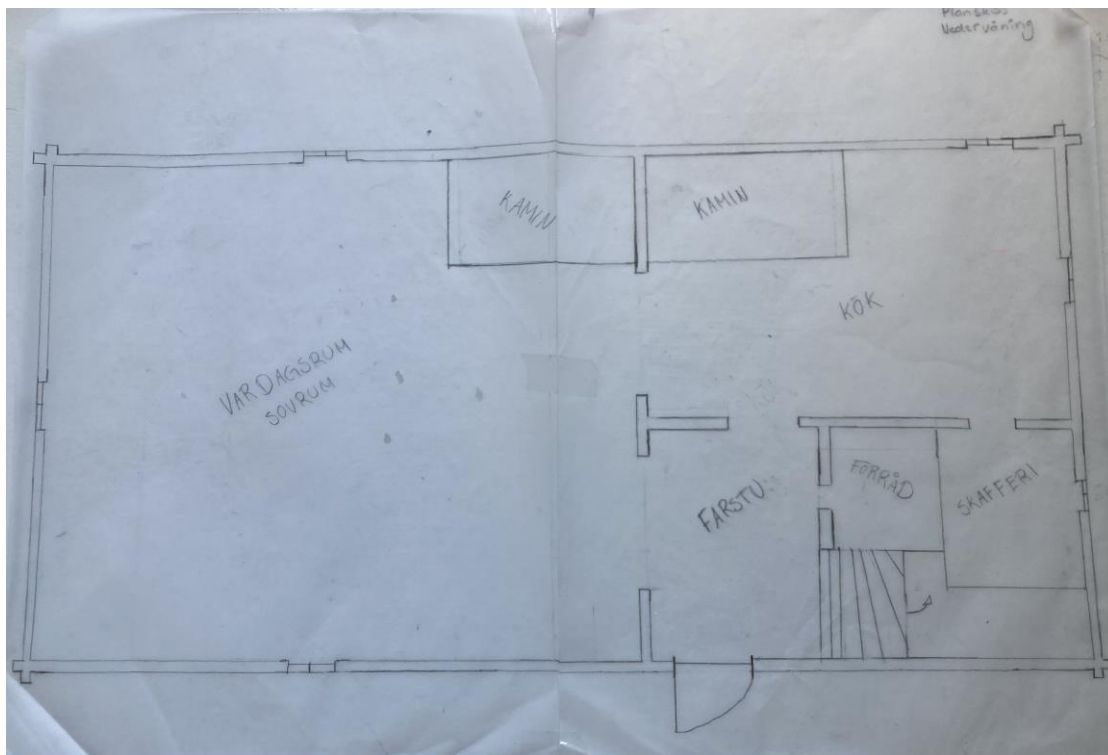
byggnadsvård” valt att beskriva dessa begrepp utefter boken. Restaurering innebär att man strävar efter en kulturhistorisk regelrätt kvalitet och därmed är det inte ändamålet att höja standarden eller göra det mysigt. En restaurering går ut på att underhålla samt förvalta en byggnad inför framtiden samt att det kan vittna om det förflutna. Att renovera å andra sidan betyder att man förnyar och byter ut material. Byggnadsvård innebär då att man visar en respekt mot byggnadens karaktär samt ålder men man vill inte avstå från komforten.⁴

Avgränsning

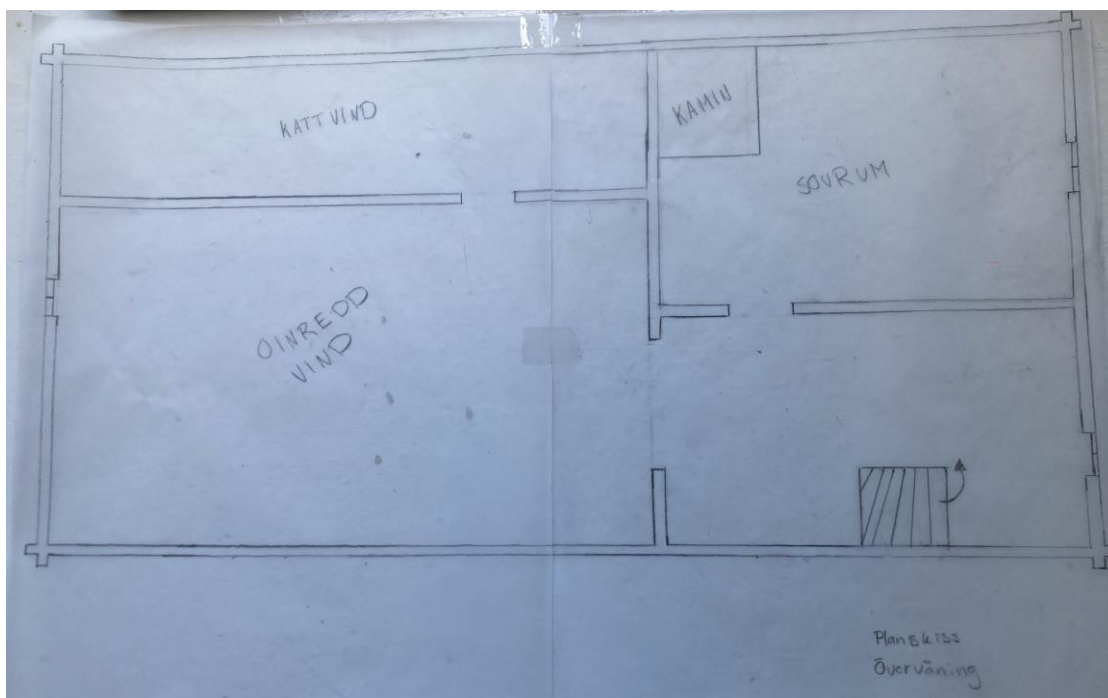
Något som bör påpekas är tiden för detta projekt har varit begränsad så i och med detta är enbart det huvudsakliga kring historik samt dokumentation om gården framtaget i detta projekt. I och med att detta även är en gård med ett antal byggnader har författaren enbart valt att arbeta med mangårdsbyggnaden.

⁴ Gudmundsson, Göran. (2010). Stora boken om byggnadsvård, sid. 7

Enklare planskisser ritade av författaren

Figur 2 Planskiss bottenvåning

Figur 3 Planskiss övertvåning

Tidigare forskning

De senaste åren har ödehusrörelsen exploderat i vårt land där människor köper ödehus och därefter rustar upp dem och detta är något som man nu även börjat forska kring. Elsa Bane, som är doktorand i kulturvård på Uppsala Universitet, är en av de som påbörjat en forskningsstudie om ödehusen där hon har riktat in sig på hur ödehusen kan börja brukas återigen samt vilken energisparpotential dessa hus har. I en intervju berättar Elsa att hennes slutsatser kan leda till faktiska råd och tips till familjer som vill ta hand om en övergiven byggnad och därefter renovera detta på ett energismart sätt, men med hänsyn till byggnadens karaktär.⁵

Metoder och moment

Metod

I detta projektarbete har en okulär besiktning gjorts samt en rundvandring runtom mangårdsbyggnaden samt inomhus för att kunna fastställa byggnadens nuvarande skick. I den okulära besiktningen har författaren kontrollerat byggnadens olika delar både exteriört och interiört, i den exteriöra besiktningen har grunden setts över, samt även fönster och taket. I den interiöra besiktningen har schablonmålningarna, tapeterna, de reveterade innerväggarna och de öppna spisarna setts över. Under arbetets gång har författaren tagit hjälp utav olika personer med kunskap om byggnadens historia samt kunskap om byggnadens tapeter och schablonmålningar. Hembygdsföreningen i Vist där Bertil Tunel bland annat är medverkande, har varit till stor hjälp och delat med sig av byggnadens historia samt fotografier på byggnadens spisar som är tagna under 2000-talets början. Vidare har Leif Wallentinsson kontaktats via mail, som är intendent på Östergötlands Museum, han har varit till betydlig hjälp som tidigare skrivit artiklar om både vagnslidret i Slattefors och gården Tacketorp. Leif hade även vänner som hyrde Tacketorp, dem var även de sista som hyrde gården, därefter har Leif återvänt till gården varje år. I mailkontakt nådde författaren gårdens ägare, Thure-Gabriel Bielke, som kortfattat redogjorde hans vetskap om gården och därefter hänvisade vidare till hembygdsföreningen för mer information. Författaren kontaktade även Susanna Carlsten via mail som är föremålsantikvarie samt universitetsadjunkt i kulturvård vid Uppsala Universitet angående tapeterna samt schablonmålningarna. Den ena frågeställningen till detta arbete är att ta reda på vad det finns för tidslager och i och med detta behöver man reda ut tapeternas samt schablonmålningarnas uppkomst. Författaren skickade bilder via mail på tapeterna samt målningarna till Susanna som vidare har analyserat dessa och återkommit med ungefärliga

⁵ <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/halland/forskning-inleds-pa-flera-hall-nar-odehustrenden-exploderar> (Hämtad 2023-03-31)

årtal på när dessa kan ha uppkommit i byggnaden. Av Susanna blev författaren hänvisad till vidare läsning i boken "Tapetboken" för att få lite mer fakta kring just tapeter.

Tillvägagångssätt av fältarbete

Fältarbetet är en stor del av detta projekt där en fotodokumentation gjordes samt en enklare planskiss utfördes. Huset är i så pass dåligt skick på somliga platser så att det finns en rasrisk, framförallt på övervåningen där golvet inte håller längre, i och med detta är fotodokumentationen översiktlig med tanke på konsekvenserna som kan uppstå. Författaren avstod även från att mäta upp övervåningens kattvind på grund av just detta, i och med detta håller inte planskissen till hundra procent men säkerheten går först i detta fall. Det som verkligen får Tacketorp att sticka ut, bortsett från dess ålderdomliga byggnadsdetaljer är dess schablonmålningar.

Kort historik om bygden

Vist socken som Sturefors ligger i nämns första gången 1283 med namnet Husaby. Sturefors hör till Linköpings kommun i Östergötlands län. Socknarna i Östergötland är av alla storlekar men Vist socken är en av de som är mindre.⁶ Jägare och fångstfolk var de första människorna man känner till som vandrade in i denna socken, de hade nämligen följt den smältande inlandsisen. De hade upptäckt att detta var ett bra ställe att ha sina jordbruk på och de sådde mestadels vete. Under bronsåldertiden var det väldigt populärt att flytta till socken, mest för att jordbruket och boskapsskötseln hade utvecklats så pass mycket tack vare det minst sagt milda klimatet. Under järnåldern däremot är det inte längre frid och fröjd, för att klimatet försämrats så pass mycket att många utvandrar. Befolkningstillväxten fortsätter under medeltiden men under denna tid förekommer samtidigt en stor skövling av liv med tanke på krig och sjukdomar. Under andra halvan av 1800-talet växer bygden igen med bland annat en skola, ett 20-tal bostadshus, järnvägen och några livsmedelsaffärer.⁷ Slattefors herrgård ligger ungefär en kilometer från Tacketorp, gården tillhörde aldrig herrgården men i och med att den ligger så pass nära kan det ändå vara relevant att ta med här i arbetet. Herrgården ligger utmed en fors i Stångån och nämns först under 1400-talet men då under namnet Forsa. 100 år senare tar släkten Slatte över gården och namnet blir då Slattefors, släkten Slatte's år vid herrgården tar ett avslut vid år 1761⁸. Slattefors mangårdsbyggnad uppfördes cirka 1820 i reveterat trä av en landshövding som hette Carl Von Nieroth, han bor samt äger herrgården mellan åren 1818-1823.⁹ Herrgårdens loge samt ladugård brinner den 7 juni 1988, vid halv 12 tiden på kvällen kommer larmet in till räddningstjänsten, men det var försent att göra någonting. Inga djur kom till skada men

⁶ Kaliff, Anders. (2006). Sturefors: Från kyrkby till villasamhälle. Sturefors: Wist Hembygdsförening

⁷ Kaliff, Anders. (2006). Sturefors: Från kyrkby till villasamhälle. Sturefors: Wist Hembygdsförening

⁸ <https://www.landerydhsf.se/slattefors-herrgard/> (Hämtad 2023-02-20)

⁹ <https://www.landerydhsf.se/slattefors-herrgard/> (Hämtad 2023-02-20)

byggnadshistoriska värden gick därmed förlorade och en framtid för fortsatt drift raserades. Det kom senare fram att branden var anlagd.¹⁰ Herrgården hade för några år sedan även ett vagnslider som kallades för Långholmen och var byggt 1892 men detta revs för några år sedan. Byggnaden skulle k-märkas i och med att det ansågs vara kulturhistoriskt värdefullt men innan detta beslut togs hann greven som ägde detta riva det. Det var dock länge på tal om att byggnaden skulle flyttas till Landeryds Hembygdsförening men dessa planer blev aldrig av.¹¹ Gårdens sädesmagasin byggdes i slutet av 1800-talet och detta låg tidigare på andra sidan av vägen, men flyttades in i herrgårdsparken 2006 och var då i dåligt skick. Byggnaden flyttas 90 meter och restaurerades därefter och idag används detta som festlokal.¹²

Figur 4 Sädesmagasinet flyttas 2006

¹⁰ Östgöta Correspondenten 1988-07-06 (Hämtad 2023-03-03)

¹¹ https://vimmerbytidning.se/nyheter/linkoping/greve-rev-byggnad-som-skulle-k-markas-om6475459.aspx?fbclid=IwAR1hcbaA5ka8-04BoKw_IYpPF_yI5W1_rysnU5-cgaeLanKo6Ki3jODEdtc (Hämtad 2023-03-03)

¹² <https://slatteforsmagasin.se/> (Hämtad 2023-02-20)

Figur 5 Slattefors vagnslider i sitt dåvarande förfall

Undersökning

Gårdsnamnet Tacketorp nämns i skrift redan under medeltiden på 1400-talet, det är inte samma gård som står på platsen idag men man kan ana och gissa att medeltidsgården låg på ungefär samma plats som dagens Tacketorp. Det första torparparet som flyttar in i dagens Tacketorp, i slutet av 1600-talet, hette Anders Jönsson och hans hustru Brita Nilsdotter, de fick tre barn, Nils och Lars Andersson och Anna Andersdotter. Familjen dog senare i pesten som härjade till början utav 1700-talet.¹³ Med åren får Tacketorp nya ägare vartefter och gården expanderar med nya ekonomibyggnader så småningom. Den äldsta byggnaden på gården var ett magasin som stått sydost om mangårdsbyggnaden, magasinet räddades 2012 i sista stund av Vist Hembygdsförening och står idag på deras hembygdsgård, Fornhemmet.¹⁴ Det sista paret som brukade gården kom till platsen år 1933 och stannar till 1939, de hette Karl Valentin Emanuel Karlsson och Rut Sofia Johansson. Med sig hade dem de tre barnen Sylvia Rut Marianne Karlsson, Göran Ingvar Emanuel Karlsson, Lennart Bertil Valentin Karlsson.¹⁵ Gården arrenderades ut efter att Karl och Rut flyttade därifrån mellan cirka 1945-1950 av Ingmar Svensson och hans fru Ingeborg Karlsson samt med deras fem barn.¹⁶ Den sista arrendatorn som flyttar in är Karl Ingvar Svensson, han bor där mellan 1946-1953, han flyttar därefter vidare till granngården Vinstorp. Vart Vinstorp ligger kan man se på kartan i figur 7. Tacketorp är bebott året runt helt säkert till och med 1953 och 1960 är det ingen som är skriven där längre.¹⁷ Därefter har gården använts till sommarboställe och så

¹³ Tunel, Bertil. (2015).

file:///C:/Users/%C3%84garen/Downloads/Nr%2019%20magasin%20fr%C3%A5n%20Tacketorp.pdf (Hämtad 2023-03-15)

¹⁴ Hansson, Hans. (2013). <https://www.wisthbf.se/Wist-fornhemmet/tacketorp-magasin/magasinsflytt.htm> (Hämtad 2023-02-16)

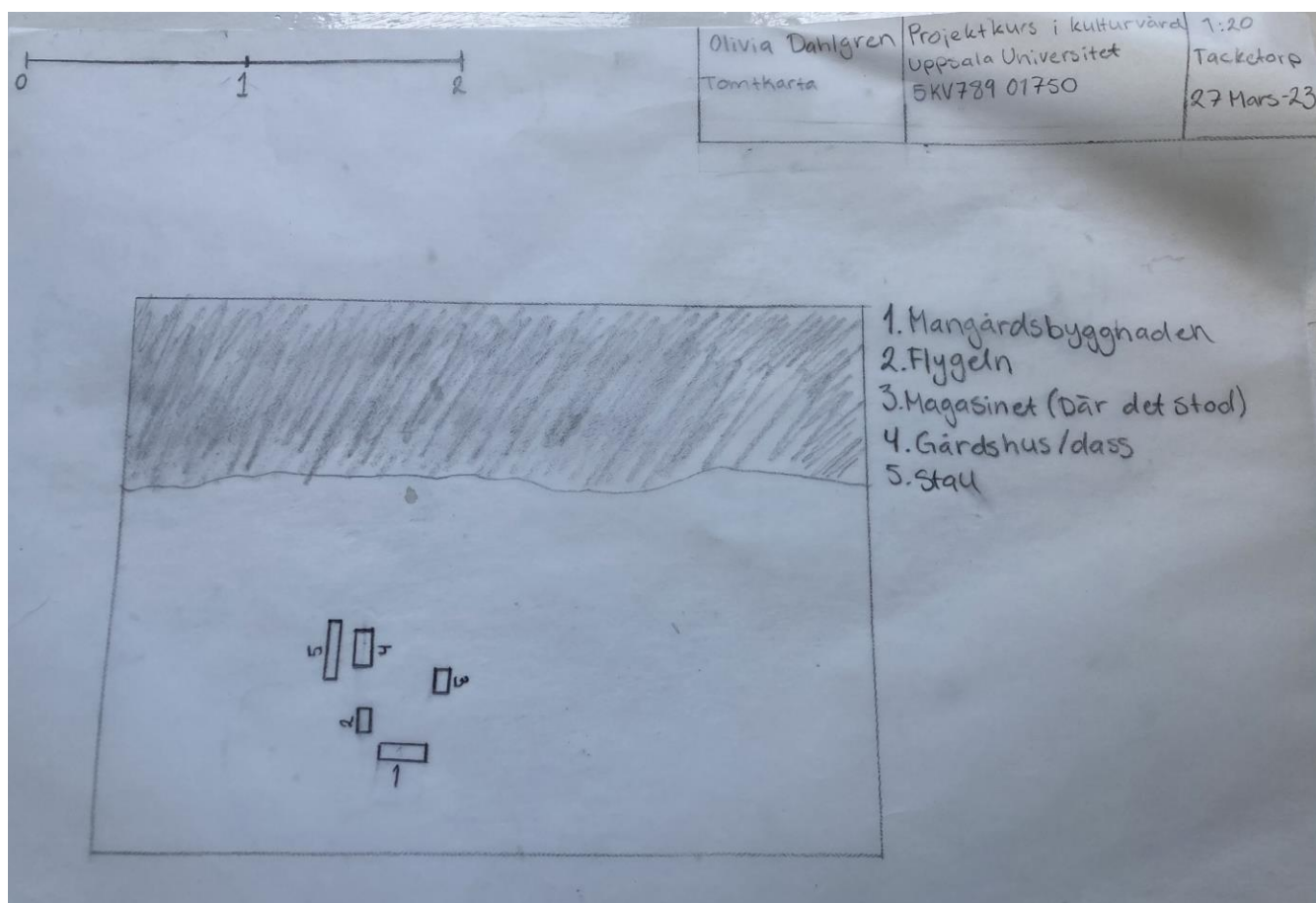
¹⁵ Tunel, Bertil. (2015).

file:///C:/Users/%C3%84garen/Downloads/Nr%2019%20magasin%20fr%C3%A5n%20Tacketorp.pdf

¹⁶ <https://wisthbf.se/slott-torp/sturefors/sturefors-odetorp/tacketorp/tacketorp-boende.html> (Hämtad 2023-02-20)

¹⁷ Mailkonversation med Bertil Tunel

sent som till 1980-talet gick det en bilväg ändå fram till gården och det fanns även en egen brygga nere vid Stångån.¹⁸ Tacktorp ägs idag av en större egendom I Sturefors och ägaren samt den verkställande direktören Thure-Gabriel Bielke blev ägare för egendomen 1987 och han minns det som att de sista hyresgästerna försvann före 1990.¹⁹

Figur 6 Tomtkarta över Tacktorp som författaren ritat

¹⁸ Wallentinsson, Leif. (2017). <http://k-arv.se/posts/722> (Hämtad 2023-02-07)

¹⁹ Mailkonversation med Thure-Gabriel Bielke

Figur 7 Tacktorp utsatt på karta med grön flagga

Figur 8 Tacketorp 1945

Nedanstående uppgifter avser året 1945 ur boken Sveriges Bebyggelse:

- Mangårdsbyggnad uppförd i trä. En våning med en lägenhet och två rum med ett kök. En flygelbyggnad. 2 kilometer från järnvägsstationen.
- Ekonomibyggnader: Ladugård och magasin.
- På gården fanns en häst, tre kor och ett ungdjur.
- Areal: 10 hektar mark med en jordart på mullrik styv lerjord.

Det är 78 år sedan bilden här ovanför är tagen och Tacketorp är minst sagt inte sig likt längre. Idag står gården övergiven och förfaller för var dag som går, det har även skett förstörelse gentemot byggnaderna på gården.

Figur 9 Mangårdsbyggnaden 2022

Figur 10 Flygelbyggnaden 2022

Olika tidslager

Taket

Tacketorp har ett sadeltak med enkupigt tegel. Man brukar säga att det enkupiga teglet har sitt ursprung från Holland, det slog igenom här i Sverige under 1600-talet och dominerade marknaden helt och hållet fram till och med 1800-talets mitt. Med denna typ av form på teglet kunde man nu täta taken på ett helt annat sätt än vad man kunde tidigare.²⁰ Ska man se teglet utifrån ett mer generellt perspektiv började de bostadshus som låg ute på landsbygden få tegeltak under 1800-talet och en tid senare vart det även vanligt att ekonomibyggnaderna fick tegeltak. Det var ofta man lade läkten och tegelpannorna ovanpå den befintliga taktäckningen som oftast bestod utav antingen halm eller torv på landsbygdens byggnader. Det finns en del anledningar till varför tegelpannor har valts före andra takmaterial, den främsta anledningen till detta ligger i att tegel har en ändlös livslängd. Tegel kan även bidra till ett sundare inomhusklimat genom att materialet har kapaciteten till att kunna andas, på så sätt kan man ventilera bort underliggande kondensfukt.²¹

²⁰ <https://www.taktegel.se/produkt-kategori/enkupigt-tegel/enkupigt-handslaget-tegel/#:~:text=Visa%20mindre-,Det%20handslagna%20enkupiga%20vingteget%2C%20som%20anses%20h%C3%A4rstamma%20fr%C3%A5n%20Holland%2C%20blev,var%20v%C3%A4sentligt%20i%20v%C3%A5rt%20klimat.> (Hämtad 2023-03-16)

²¹ <https://stockholmslansmuseum.se/byggnadswebb/exterior/husets-delar-exteriort/takformer-och-takmaterial/tegeltak/> (Hämtad 2023-04-01)

Fönster

Tacketorp har olika typer av fönstertyper, typen med tre glas per båg är den som förekommer mest på byggnaden, denna typ började att tillverkas under det sena 1700-talet men blev mer vanlig under början av 1800-talet. Det är även under början av 1800-talet som innanfönstrena tar vid, de användes enbart under vinterhalvåret, dessa hade lösa bågar med densamma indelning som det yttre fönstret hade.²² Man ser även att denna typ av fönster förekommer i olika storlekar på Tacketorp. Mangårdsbyggnaden har även två halvmåneformade lunettfönster, ett på den östra sidan och det andra på den västra sidan, ett av dessa kan man se i figur 11. Dessa fönstertyper kan ha tillkommit långt senare än den förstnämnda typen, så sent som på 1920-talet, dessa fönster hade inspirerats från former som var vanliga under det senare 1700-talet och början på 1800-talet.²³

Stengrund

Tacketorp är uppbyggd på en stengrund och denna teknik har varit vanligt sedan tidig medeltid. Detta var ett väldigt enkelt sätt att göra en grund på, man valde ut fyra hörnstenar till vardera husknut och mellan dessa valde man enbart på fri hand de bästa stenarna som passade. När det kommer till hur hållbarheten är har man upptäckt byggnader som stått på samma stenar sedan 1200-talet och det är vanligare att ett timmerhus får röta än att grunden rasar samman. Såklart ska ett visst underhållssystem finnas till för grunden, så att man slipper oväntade överraskningar.²⁴ Problemet med gamla husgrunder är att de

Figur 11 Sockeltätningen

ofta är i riskzonen för hög fuktighet. Detta är för att utrymmet under byggnaden ofta är svårtillgänglig eller inte alls tillgänglig är det också därmed svårt att göra några ingrepp om det skulle behövas. Det finns dock fortfarande möjligheter att utföra åtgärder utvändigt för att minimera skador, det viktigaste är att se till så att regnvatten samt smältvatten, som är mycket kallt vatten, ej kan rinna mot sockeln. På Tacketorps östra sida har de satt dit en

²² <https://stockholmslansmuseum.se/byggnadswebb/exterior/husets-delar-exteriort/fonster/fonsterhistorik/> (Hämtad 2023-04-01)

²³ <https://www.gysinge.com/article/1084/f%C3%A4rger-f%C3%B6r-tr%C3%A4hus> (Hämtad 2023-03-15)

²⁴ På naturlig grund - Svenska Byggnadsvårdsföreningen (byggnadsvard.se) (Hämtad 2023-03-13)

vattbräda för att förhindra just detta. På den västra sidan ser det ut som att de har gjort någon slags sockeltätning som var vanligt under början utav 1900-talet, en fotlist har placerats över denna tätning som man kan se i figur 11. Detta gjordes med hjälp av betong som man gjöt på stenarna utvändigt. Detta gjorde att sockeln stack ut några centimeter utanför fasaden och i och med detta bildades en liten ficka som fångar upp vattnet och förde med sig vatten in under fotlist samt bottenstock. Detta i sin tur leder till rötskador. Om man inte vill bila bort denna betonggjutning bör antingen en fotlist i plåt eller trä fördes så att regnvatten leds förbi kanten av betong.²⁵ Fotlisten är inte bara ett sätt för att leda bort vatten från sockeln utan också en arkitektonisk komponent som kan ses som en övergång mellan just panelen och sockeln.²⁶

Figur 12 Fuktproblematik vid mangårdsbyggnadens entré

Schablonmålningarna

Denna typ av målning gjordes antingen i början av 1700-talet eller i precis i slutet av 1700-talet eller rentav i början av 1800-talet.²⁷ Vad som går att tyda är att man har använt färgerna rött, grönt och blått i Tacketorp. Under 1700-talet var den blå färgen omöjlig att framställa på grund utav vad Sveriges natur hade att erbjuda, men bara några år in på 1700-talet, exakt 1704, tar kemin ett steg fram och man får fram pigmentet berlinerblått. Pigmentet slog dock inte igenom förens på 1750-talet. Vanliga pigment under denna tid var

²⁵ <https://hallahus.se/renovera/grunden/knutstenar-och-mullbank/> (Hämtad 2023-03-14)

²⁶ <https://hallahus.se/renovera/fasaden/panelfasader/fotlist/> (Hämtad 2023-03-15)

²⁷ Mailkonversation med Susanna Carlsten

engelskt rött, guldockra och grått. Under åren 1750-1780 börjar allt fler jordbrukare att dekorera sina hem med väggmålningar.²⁸ Under 1800-talet sker en industriell utveckling som möjliggör att nya färgpigment kommer ut på marknaden. De flesta av dessa nya pigment var gula och om man blandade dem med berlinerblått fick man grönt. Under detta årtionde var schablonmålningar vanligast i de enklare byggnaderna.²⁹ Idag kan man se hur målningarna har blivit översprejade på vissa ställen med graffitifärg.

Figur 13 Schablonmålningarna på övervåningen

Tapeterna

Figur 14 är troligtvis den nyaste tapeten, på grund utav färgsättningen, som uppkommit i mangårdsbyggnaden. Tapeten sattes uppskattningsvis upp på väggen efter 1950 men kan även vara uppsatt så sent som på 1970-talet.³⁰ Under 50-talet fortsatte tapetfabrikerna att arbeta mot förenklade tapeter där man ville att linjen skulle stå i

Figur 14 Tapet på övervåningen

²⁸ <https://stockholmslansmuseum.se/byggwebben/byggnadens-delar/interioren-del-for-del/interior-farg-och-fargsattning/malning-1700-tal/> (Hämtad 2023-03-13)

²⁹ <https://stockholmslansmuseum.se/byggwebben/byggnadens-delar/interioren-del-for-del/interior-farg-och-fargsattning/malning-1800-tal/> (Hämtad 2023-03-13)

³⁰ Mailkonversation med Susanna Carlsten

centrum, samtidigt som linjemönstren ej fick vara alltför geometriska. Syftet var fortfarande att man skulle erfara illustratörens hand. Som till synes i figur 14 använde man sig mycket utav basfärgerna gult, blått och rött. Börjar man istället att spekulera kring 70-talet tänker man nog främst på Kåbergs tapeter, främst i byggkollektionen som hade “diskreta färgställningar” men med lite starkare färgval på “några blad”.³¹ Figur 15 är svår att avgöra när den sattes upp, men gissningsvis runt 1920/30-talet men den skulle även kunna vara uppsatt långt därefter så som på 1940/50-talet. Nyklassicismen är populär väldigt länge och eftersom Tacketorp ligger ute på landsbygden var man nog inte heller så trendkänslig.³² Figur 16 är från 1920/30-talet. Under just 1920-talet får den smyckande konsten sin blomstring i Sverige. Den smyckande konsten står på en första plats samtidigt som man har en tydlig uppfattning kring vad man menade med när man uttryckte att något var väldigt

Figur 15 Tapet på bottenplan

vackert. År 1919 sker en stor satsning inom industrin och det är av Kåbergs tapetfabrik som gav ut både den första och en hel kollektion Svenska konstnärstapeter i vinstinriktad fabrikation. Sven Wallander stod för de mesta av utförandet i kollektionen, Sven var en arkitekt och även HSB:s grundare. Hans mönster var oftast utförda som båg- och slingmönster, han utfärdade även blommotiv. Det som var populärt under 1920-talet var mörka kulörer, med bottenfärger så som marinblått och vinrött. Det som istället var väldigt vanligt under denna tid var just mullvadsbeige som

Figur 16 Tapet på bottenplan

användes som bakgrund till klassicistiska ornament, precis som i figur 15, men det vanliga var att ornamenten var i svart eller guld. Blommorna var fortfarande högt eftertraktade, men det var nu fantasiblommor man tryckte, man tyckte att de företrädde en formmässig förnyelse. Man målade blommor som var av olika sorter men växte på samma stjälk, precis som man kan se på figur 16. Vissa av blommorna var även dekorerade med geometriska mönster eller ränder.³³

³¹ Broström, Ingela. (2004) Tapetboken. Byggeförlaget, sid. 360

³² Mailkonversation med Susanna Carlsten

³³ Broström, Ingela. (2004) Tapetboken. Byggeförlaget, sid. 312–313

Reveterade innerväggar

Revetering på fasader har figurerat sedan 1700-talet men tekniken blommade upp under 1800-talet.³⁴ Revetering, eller rappning, är alltså när man klär en trävägg med puts för att få den att se ut som en stenvägg. Tacketorp har blivit reveterat på dess innerväggar och det var vanligt till och med innan 1700-talet, exakt när det gjordes här är dock oklart.³⁵ Det fanns en del olika anledningar till varför man reveterade byggnaders innerväggar, ett exempel är att det gav ett betydande brandskydd, man kunde även göra detta runt eldstäder för att minimera brandrisken. En annan anledning var för att värmeisolera byggnaderna. Putsen görs av vatten, kalk och sand. Man måste ha ett underlag på träfasaden för att putsen ska kunna fästa och det som vanligtvis används är träpluggar som antingen högs snett in i träytan eller så knackades pluggarna in i fasaden.³⁶ I Tacketorps fall har pluggarna knackats in, som det ser ut som. Vid själva putsningen slänger man på fuktig puts mot fasaden med hjälp utav en murslev. För att motverka att putsen ska torka för snabbt måste man förvattna underlaget ett tag innan arbetet ska utföras. Man lägger sedan på putsen i flera skikt och när bruket har börjat att ge stadga använder man en rivbräda för att göra ytan slät. Om man utför reveteringen på rätt sätt kan den hålla väldigt länge innan man behöver göra om proceduren igen, det finns en del exempel på byggnader vars revetering har visat upp ett gott skick efter över 150 år. Denna teknik är även klimatsmart i och med att det går att minimera förlusten på energi för äldre byggnader utan att huset ska bli för tätt isolerat och senare påbörja en mögelprocess.³⁷

Figur 17 Mangårdsbyggnadens vardagsrum är reveterad

³⁴ <https://stockholmslansmuseum.se/byggwebben/byggnadens-delar/fasad/puts/> (Hämtad 2023-03-13)

³⁵ <https://dryson.se/vackert-och-hallbart-med-reveterad-fasad/> (Hämtad 2023-03-13)

³⁶ <https://stockholmslansmuseum.se/byggwebben/byggnadens-delar/fasad/puts/>

³⁷ <https://dryson.se/vackert-och-hallbart-med-reveterad-fasad/>

Öppna spisar & skorstenen

Den murade köksspisen har figurerat sedan medeltiden och fram till 1900-talet. Den hade många olika funktioner med främst var det att ge ljus, värma och göra mat på. Den placerades nästan alltid i hörn eftersom att den var väldigt utrymmeskrävande. I början var härden öppen samtidigt som den saknade skorsten, när den murade kupan introducerades kunde röken föras ut genom skorstenspipan. Till köksspisen hörde vanligtvis en bakugn till för att baka bröd. Bakugnen eldades separat i ugnen men hade inte en egen pipa, röken gick

Figur 18 Öppen spis på övervåningen 2023

antingen ut genom ett utsläpp strax över luckan eller genom ugnsluckan, röken gick efter detta upp i en kåpa och därefter ut. Järnspisen slår igenom på 1870-talet och därmed är den trogna köksspisen mer eller mindre besegrad.³⁸

I Tacketorp finns det spår av att en järnspis har funnits men denna har blivit bortplockad, antagligen stulen.

Vanligtvis tog man även bort den murade spiskåpan och ersatte den med en plåt som skulle fånga upp matosen som blir efter matlagning. Var det något man faktiskt behöll var det den murade bakugnen i och med att den var utmärkt att ha när det var storbak på gång. På 1600-talet blir det även allt vanligare

med öppna spisar i bostadsrummen, dessa var oftast murade antingen för

hörn eller planvägg. Under 1800-talet gör kakelugnen framgång i hemmen så nu började de flesta byta ut de öppna spisarna mot en kakelugn. På Slattefors hemsida har de ett fotografi där man kan se en del av en kakelugn som funnits i byggnaden, med största sannolikhet har någon stulit kakelugnen. Däremot finns det en tydlig negativ inställning till den öppna spisen, antagligen för att man har konstaterat att den öppna spisen är både värmeineffektiv och bränslekrävande. Förvisso stämmer detta till viss del då en kakelugn har bättre värmebevarande attribut än en öppen spis.³⁹ När det kommer till mangårdsbyggnadens skorsten visar den upp sig som lång med någon typ av putslagning. Den långa typen av skorsten var vanlig fram till 1800-talets mitt, anledningen till att den var långa var för att eldstaden vanligtvis var placerad längs med ytterväggen och därmed drog man skorstensstocken rakt upp. I och med detta hamnar skorstenen nära takfoten, man ville få ett

³⁸ <https://www.matkult.se/brod/brodhistoria/brodhistoria/jarnspisen-flyttar-in.html> (Hämtad 2023-03-16)

³⁹ <https://stockholmslansmuseum.se/byggwebben/byggnadens-delar/interioren-del-for-del/eldstader/oppna-spisar/> (Hämtad 2023-03-13)

bra drag och därför murade man upp skorstenen så att den var i ungefär samma höjd som taknocken.⁴⁰

Figur 19 Öppen spis på bottenplan 2023

Figur 20 Köksspisen på bottenplan 2023

⁴⁰ <https://stockholmslansmuseum.se/byggwebben/byggnadens-delar/exterioren-del-for-del/skorsten/skorstenens-form-och-placering/> (Hämtad 2023-03-13)

Figur 21 Köksspisen tidigt 2000-tal

Resultat

Diskussion

Exakt när Tacketorp uppfördes är fortfarande inte helt säkert men någon gång under 1600-talet med största sannolikhet. Gården har varit ett hem och en trygghet för många familjer genom åren. Här har man också kunnat sköta ett jordbruk på egen hand med gårdens djur utan några större traktorer som används i dagens jordbruk. Dagens jordbruk skiljer sig väldigt mycket från när Tacketorp var i fullt bruk, men detta med att jordbruken förändras började redan på 1800-talet, när urbaniseringen inleddes. Man flyttade till innerstaden, vissa kom tillbaka efter några år medans andra valde att stanna kvar för gott. Man såg sin chans att lyckas som större i staden eftersom att jordbruket inte längre var lika viktigt. Det man kan konstatera är att gården har stått helt övergiven sedan i slutet av 1980-talet, om man utgår från den nuvarande ägarens ord. Vist Hembygdsförening gör en stor insats för gården när de fick tillåtelse från greven att flytta gårdens magasin till deras hembygdsgård 2012, innan det var försent för en räddningsinsats. När det kommer till de olika tidslagrena kan man fastställa att det finns en del olika lager från 1600-talet till och med till 1970-talet. Tidslagrena presenteras tydligt under varje kategori i texten. Under arbetets gång har författaren funderat över om övervåningen var bebodd längre i och med det mer modernare tapetvalet som sitter där. Det var vanligt förr att man bodde trångt runt de eldstäder man hade.

När det kommer till fotodokumentationen var det svårt att få en bra helhetbild interiörmässigt då Tacketorp under omständigheterna har relativt stora rum. Hade kravet varit på författaren att få till så rättfärdiga foton som möjligt gentemot rumsperspektivet hade andra material varit mer befogat. Ett vidvinkelsobjektiv hade troligtvis fungerat utmärkt i detta fall. När fotodokumentationen ej står som huvudsyftet blir det inte lika viktigt, utan det är det övergripande förhållandet som spelar roll i detta projekt. Något som författaren kan gräma sig över är att planskissen ej blev riktigt komplett, att kattvinden ej är inritad, fönstermåttan glömdes att måtta upp, men detta är något som går att tas vidare, inget är inristat i sten när det kommer till denna ritning. Kattvindens golv är i såpass dåligt skick att det finns en risk att golvet kollapsar och ett fall genom golvet vill man inte vara med om så detta är enbart på grund utav säkerhetsriskerna att kattvinden inte är medritad. Tidsbristen tog över hand, ritningen är ändå övergriplig och som läsare får man en inblick i hur mangårdsbyggnaden ser ut och det var det som var meningen.

Om gården Tacketorp går att få bebodligt igen beror nog helt och hållet på en del faktorer, vad författaren har fått höra av ödehusexperten Robert Danielsson och många andra inom den branschen är att i princip alla hus går att rädda. Faktorerna för att detta ska kunna gå är att man måste ha tid och pengar för ett sådant projekt. En god inställning är att låta ett sådant här projekt ta tid framförallt om pengarna inte riktigt finns. Man börjar enbart med det viktigaste då, det bästa är att vända sig till sitt länsombud som jobbar med byggnadsvård för att få rätt hjälp.

Vilka tidslager kan man urskilja idag?

Kort och gott kan man urskilja lager från byggnadens uppförande, alltså från 1600-talet till lager från 1970-talet. För att tydliggöra detta börjar författaren med lagrerna exteriört för att sedan gå vidare till lagrerna interiört. Sadeltaket med dess enkupiga tegel slog igenom här i Sverige under 1600-talet och användes flitigt ända fram till och med 1800-talets mitt, eftersom Tacketorp är uppfört någon gång under 1600-talet är det med största sannolikhet att teglet kom på plats under denna tid. Byggnaden har olika typer av fönster, men det är typen med tre glas per båge som förekommer mest. Dessa började att tillverkas under slutet av 1700-talet men blev vanliga under 1800-talet. Två stycken lunettfönster förekommer även på byggnaden, ett på östra sidan samt den västra sidan, dessa två kan ha tillkommit på 1920-talet. Att anlägga stengrund var vanligt redan under medeltiden, Tacketorp har med största sannolikhet haft grunden som finns idag sedan byggnadens uppförande. Schablonmålningarna gjordes antingen i början av 1700-talet eller i precis i slutet av 1700-talet eller rentav i början av 1800-talet. Av byggnadens tapeter finns det främst mindre fragment kvar, men författaren valde att arbeta med tre av tapeterna som var någorlunda tillgängliga. En av dessa tapeter som även anses vara den som är senast uppsatt i byggnaden kom uppskattningsvis upp på väggen efter 1950-talet men kan även vara uppsatt så sent som på 1970-talet. Näst på tur fanns en tapet som kan blivit uppsatt under 1920/30-talet men den kan även blivit uppsatt runt 1940/50-talet. Den äldsta tapeten som upptäcktes är från 1920/30-talet. Byggnaden har även reveterade innerväggar och denna teknik har figurerat sedan 1700-talet men tekniken blommade upp under 1800-talet. Byggnaden har en murad köksspis och dessa har figurerat sedan medeltiden och fram till 1900-talet. Denna kan ha murats upp i samband med uppförandet av mangårdsbyggnaden men har då därefter murats om några gånger, gissningsvis. Det finns även två stycken öppna spisar, en på vardera våning och dessa spisar blev vanliga under 1600-talet. För att sammanfatta detta är de flesta av byggnadens tidslager från uppförandet med tillkommna detaljer under senare år.

I vilket skick är byggnaden idag?

Idag är byggnaden i dåligt skick och utsatt för betydlig vandalisering både exteriört och interiört. Mycket har även blivit stulet från byggnaden, så som kakelugnen och järnspisen, bland annat. Byggnaden är utsatt för fuktproblematik och har rötskador som man tydligt ser både interiört och exteriört. På somliga ställen av golvet finns det stora hål som man lätt kan trampa i om man inte håller uppsikt vart man sätter sina fötter. Golvet på övervåningen är också i dåligt skick, det har sakta men säkert börjat ruttna så även där får man passa sig vart man sätter fötterna om man inte vill komma ner på bottenvåningen väldigt snabbt. Byggnadens ena öppna spis samt köksspis är helt förstörda av vandalisering. Eftersom att gården stått övergiven åtminstone sedan 1980-talet är det inte konstigt att sådana problem som Tacketorp har uppstår. Låter man en byggnad bara stå utan att göra något med den är det såhär det blir, vilket är tråkigt att se. Det är idag inte mycket som återstår av detta kulturarv, utan främst fragment och historierna som sitter kvar i väggarna.

Sammanfattning

Detta projekt tar sin början med att undersöka en gård med medeltida anor strax utanför Linköping. Dokumentationen som har gjorts via olika studier i litteratur och mindre arkivhandlingar, en fotodokumentation samt en okulär besiktning med en enklare planskiss samt tomtkarta har genomförts. I undersökningen har både interiören samt exteriören blivit granskad för att kunna bestämma de olika tidslager som finns kvar. Gården fylldes med liv och rörelse under slutet av 1600-talet och var ett hem för många olika familjer ända fram till slutet av 1980-talet. Idag står gården övergiven och förfaller lite för var dag som går, bortsett från förfallet har gården blivit kraftigt vandaliserad och det som finns kvar av gården är ett skal och fragment från den gångna tiden. De tidslager som finns kvar idag är från mangårdsbyggnadens uppförande, alltså från 1600-talet och det äldsta lagret som upptäcktes är från 1970-talet.

Förslag till fortsatt forskning

Det finns i detta fall något man kan forska vidare kring och det är framförallt hur man ska renovera ett sånt här hus på ett bra byggnadsvårdsmässigt sätt, utan att tidslagrena går förlorade. Till att börja med bör man ta reda på genom till exempel ett länsombud om detta är fullt möjligt, det vill säga att rädda gården.

Vidare kan det vara intressant att gå vidare genom att undersöka gårdens värden, att göra en kulturhistorisk värdering. Till sist är det även av intresse att se över gårdens andra byggnader, vad dessa har för tidslager samt värden.

Referenslista

Webbsidor

- >Byggnadsvårdsföreningen. *På naturlig grund*. [På naturlig grund - Svenska Byggnadsvårdsföreningen \(byggnadsvard.se\)](https://byggnadsvard.se) (Hämtad 2023-03-13)
- >Dryson. *Vackert och hållbart med reveterad fasad*. <https://dryson.se/vackert-och-hallbart-med-reveterad-fasad/> (Hämtad 2023-03-13)
- >Gysinge. *Färger för trähus-Färgsättning tidsperiod 1750–1950*. <https://www.gysinge.com/article/1084/f%C3%A4rger-f%C3%B6r-tr%C3%A4hus> (Hämtad 2023-03-15)
- >Hålla hus. *Knutstenar och mullbänk*. <https://hallahus.se/renovera/grunden/knutstenar-och-mullbank/> (Hämtad 2023-03-14)
- >Hålla hus. *Panelfasader*. <https://hallahus.se/renovera/fasaden/panelfasader/fotlist/> (Hämtad 2023-03-15)
- >Kulturarv Östergötland. *Tacketorp*. <http://k-arv.se/posts/722> (Hämtad 2023-02-07)
- >Landeryd hembygdsförening. *Slattefors herrgård*. <https://www.landerydhsf.se/slattefors-herrgard/> (Hämtad 2023-02-20)
- >Matkult. *Järnspisen flyttar in*. <https://www.matkult.se/brod/brodhistoria/brodhistoria/jarnspisen-flyttar-in.html> (Hämtad 2023-03-16)
- >Nr 19 magasin från Tacketorp
<file:///C:/Users/%C3%84garen/Downloads/Nr%2019%20magasin%20fr%C3%A5n%20Tacketorp.pdf> (Hämtad 2023-03-15)
- >Populärhistoria. *Jordbrukare i industrisamhället*. <https://popularhistoria.se/vardagsliv/arbetsliv/jordbrukare-i-industrisamhallet> (Hämtad 2023-03-05)
- >Slattefors magasin. <https://slatteforsmagasin.se/> (Hämtad 2023-02-20)
- >Stockholms länsmuseum. *Fönster*. <https://stockholmslansmuseum.se/byggwebben/byggnadens-delar/exterioren-del-for-del/fonster/fonsterhistorik/> (Hämtad 2023-04-01)

- >Stockholms länsmuseum. *Målning under 1700-tal*.
<https://stockholmslansmuseum.se/byggwebben/byggnadens-delar/interioren-del-for-del/interior-farg-och-fargsattning/malning-1700-tal/> (Hämtad 2023-03-13)
- >Stockholms länsmuseum. *Målning under 1800-tal*.
<https://stockholmslansmuseum.se/byggwebben/byggnadens-delar/interioren-del-for-del/interior-farg-och-fargsattning/malning-1800-tal/> (Hämtad 2023-03-13)
- >Stockholms länsmuseum. *Puts*.
<https://stockholmslansmuseum.se/byggwebben/byggnadens-delar/fasad/puts/> (Hämtad 2023-03-13)
- >Stockholms länsmuseum. *Skorstenar*.
<https://stockholmslansmuseum.se/byggwebben/byggnadens-delar/exterioren-del-for-del/skorsten/skorstenens-form-och-placering/> (Hämtad 2023-03-13)
- >Stockholms länsmuseum. *Tegeltak*.
<https://stockholmslansmuseum.se/byggnadswebb/exterior/husets-delar-exteriort/takformer-och-takmaterial/tegeltak/> (Hämtad 2023-04-01)
- >Stockholms länsmuseum. *Öppna spisar under tidens gång*.
<https://stockholmslansmuseum.se/byggwebben/byggnadens-delar/interioren-del-for-del/eldstader/oppna-spisar/> (Hämtad 2023-03-13)
- >SVT. *Forskning inleds på flera håll när ödehustrenden exploderar*.
<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/halland/forskning-inleds-pa-flera-hall-nar-odehustrenden-exploderar> (Hämtad 2023-03-31)
- >Taktegel. *Enkupigt handslaget tegel*. <https://www.taktegel.se/produkt-kategori/enkupigt-tegel/enkupigt-handslaget-tegel/#:~:text=Visa%20mindre-.Det%20handslagna%20enkupiga%20vingtegllet%2C%20som%20anses%20h%C3%A4rsta%20fr%C3%A5n%20Holland%2C%20blev,var%20v%C3%A4sentligt%20i%20v%C3%A5rt%20klimat> (Hämtad 2023-03-16)
- >Vimmerby tidning. *Greve rev byggnad som skulle k-märkas*.
https://vimmerbytidning.se/nyheter/linkoping/greve-rev-byggnad-som-skulle-k-markas-om6475459.aspx?fbclid=IwAR1hcbaA5ka8-04BoKw_lYpPF_yl5W1_rysnU5-cgaeLanKo6Ki3jODEdtc (Hämtad 2023-03-03)
- >Vist Hembygdsförening. *Flytt av magasinet på Tacketorp till Löten i Bjärka-Säby Fornhem*. <https://www.wisthbf.se/Wist-fornhemmet/tacketorp-magasin/magasinsflytt.htm> (Hämtad 2023-02-16)

≥ Ung innovation syd. *Unga flyttar till storstäder*. <http://unginnovationsyd.se/unga-flyttar-till-storstader/> (Hämtad 2023-03-05)

Otryckt material

Personlig kommunikation

Bielke, Thure-Gabriel. (2023). E-post 27 februari. thure-gabriel.bielke@stureforsgods.se

Carlsten, Susanna. (2023) E-post 3 mars. susanna.carlsten@konstvet.uu.se

Tryckt material

Broström, Ingela. (2004) Tapetboken. Byggförlaget.

Gods och gårdar. (1939)

Gudmundsson, Göran. (2010). Stora boken om byggnadsvård. Bonnier Fakta.

Kaliff, Anders. (2006). Sturefors: Från kyrkby till villasamhälle. Sturefors: Vist Hembygdsförening

Sveriges bebyggelse. (1945). Hermes AB.

Östgöta Correspondenten 1988-07-06

Bildreferenser

Figur 1, tillgänglig på <https://wisthbf.se/bildarkiv/platsbilder-t-oe.htm>

Figur 2, planskiss över bottenvåning ritad av författaren

Figur 3, planskiss över övervåning ritad av författaren

Figur 4, tillgänglig på <https://slatteforsmagasin.se/bra-att-veta/historia>

Figur 5, tillgänglig på <https://slattefors.se/project/magasin-vagnslider/>

Figur 6, tomtkarta över Tacketorp som författaren ritat

Figur 7, tillgänglig på <https://wisthbf.se/slott-torp/sturefors/sturefors-odetorp/tacketorp/tacketorp.html>

Figur 8, utdrag från Sveriges bebyggelse

Figur 9, bild tagen av författaren 2022

Figur 10, bild tagen av författaren 2022

Figur 11, bild tagen av författaren 2023

Figur 12, bild tagen av författaren 2023

Figur 13, bild lånad av Leif Wallentinsson

Figur 14, tillgänglig på <https://slattefors.se/project/odetorpet/#>

Figur 15, bild tagen av författaren 2023

Figur 16, bild tagen av författaren 2023

Figur 17, bild tagen av författaren 2023

Figur 18, bild tagen av författaren 2023

Figur 19, bild tagen av författaren 2023

Figur 20, bild tagen av författaren 2023

Figur 21, tillgänglig på <https://wisthbf.se/bildarkiv/platsbilder-t-oe.htm>

